

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

فرستنده: برهان عظیمی

۱۰/۱۱/۲۶

سیل پاکستان : چه کسانی مسؤوول اند!

برگرفته از سرویس خبری جهانی برای فتح

«وقتی آب بالا آمد، زن و بچه هایمان را به ارتفاعات فرستادیم اما سه تا از دخترانم ماندند تا اثاثیه های قابل حمل را جمع و جور کنند... ناگهان در عرض چند دقیقه جریان آب شدت گرفت و بالا رفت...»
یکی از اهالی سردیاب، روستائی واقع در شمال غرب پاکستان ماجرای از دست دادن دو دختر ۱۶ ساله و ۱۷ ساله اش را اینطور تعریف می کند. او فقط موفق به نجات دختر کوچکش می شود. «اجساد دوتای دیگر سه روز بعد ۶ کیلومتر دورتر در کنار ساحل پیدا شدند.» (به نقل از بی بی سی- ۵ اگست ۲۰۱۰)

سیل ابتداء در ماه جولای (۵ ماه پیش) در مناطق کوهستانی شمال شرق پاکستان شروع گردید. باران های موسمی شدید، موجب سرازیر شدن سیل از قسمت های بالائی رودخانه سند شد. حداقل ۱۶۰۰ نفر کشته و به اساس تخمین ها ۶ میلیون نفر بی خانمان شدند و جمعیتی بالغ بر ۱۷ تا ۲۰ میلیون نفر از کل جمعیت ۱۶۶ میلیونی پاکستان به فاجعه این سیل گرفتار آمدند. ده ها هزار روستا روزها و حتی هفته ها زیر آب رفتند. این ارقام به تنهایی توضیح دهنده ابعاد فاجعه انسانی این سیل نیستند. آنچه ما در مورد این سیل دیده و شنیده ایم هنوز ابتدای فاجعه میلیونی بعدی آن است.

حیوانات و دام ها منبع مهمی برای درآمد و تأمین مواد غذایی مردم اند اما تعداد بیشماری از این ها با سیل ناپدید و یا از بین رفتند. به گفته «برنامه جهانی غذا» وابسته به سازمان ملل متحد، در ماه اگست (اسد ۱۳۸۹) حدود ۱۴ درصد زمین های قابل کشت خسارات جدی دیدند. حتی کسانی که می توانند در زمین هایشان دوباره کشت کنند دانه های نخیره خود را (برای کشت دوباره) از دست داده اند. برای درصد بزرگی از کسانی که از سیل جان سالم بدر بردند مبارزه برای بقاء، مبارزه کم تر از مقابله با سیل نیست.

ابعاد دیگر این فاجعه را مردم سیل زده پاکستان تا ده ها سال آینده به شدت احساس خواهند کرد. به قول دکتر مری لال، «این یک فاجعه ناگهانی نبود بلکه فاجعه ای بود که بیش از سه هفته انباشت شد. این واقعیت که ۲۵ درصد کشور در زیر آب رفت کاملاً درک نشد. تعداد نسبتاً کم کشته شدگان نقابی بود بر ابعاد فاجعه ای که اتفاق افتاد. این

بحران محصولات را از بین برد، دام ها را نابود کرد و به خانه ها و زیربناها خسارات جدی وارد آورد. قیمت مواد غذایی سر به آسمان کشیده و برداشت معمولی در کار نخواهد بود. اوضاع بدتر خواهد شد و کشاورزان به دام گرسنگی خواهند افتاد.» (بی بی سی ۲۱ اگست ۲۰۱۰) از میان ۶ ملیون بی خانمان، کمتر از ۱۰ درصد در اردوگاه هائی بدون هر گونه امکانات بهداشتی و درمانی، به سر می برند. جنبه دیگر این فاجعه بیماری های ناشی از آب های کثیف است که به گفته سازمان ملل ملیون ها خردسال پاکستانی را تهدید می کند. آن هائی که دیگر خانه و کاشانه ای ندارند، در کنار خیابان ها با مقداری ناچیز اسباب اثاثیه که از دستبرد سیل نجات داده اند، زندگی می کنند. شهرهائی که در کنار رودخانه سبند قرار دارند تبدیل به اردوگاه های بزرگ پناهندگی شده اند. هر روز تعداد فزاینده ای برای یافتن سرپناهی به آنجا روی می آورند. علاوه بر این، چهل هزار مهاجر افغان که در اضاخیل در کنار رودخانه های کابل و سوات در شمال غرب پاکستان زندگی می کردند، بار دیگر مجبور به ترك مکان زندگی خود شدند.

چه کسی مسؤول است؟

چرا ۲۰ ملیون مردم فقیر پاکستان تا این حد از این سیل زجر کشیدند؟ باران های موسمی در آسیا و جنوب آسیا، برای حاصلخیزی زمین ضروری اند. اما سیل های ناشی از این باران ها اغلب مهلك و نابود کننده اند. باران های امسال سیل های بسیار خطرناکی را در چین، کره و شبه قاره جنوب آسیا به بار آوردند.

دلیل باران های موسمی اختلاف درجه گرمائی است که بین زمین و دریا وجود دارد. در تابستان هنگامی که هوا داغ است دشت های تبت فضا و هوای اطراف را گرم می کنند و این هوای گرم به بالای جو زمین صعود می کند. این هوای گرم، هوای مرطوب دریا را نیز به خود جذب می کند و با خود به بالای جو زمین می برد. هنگامی که این هوا در قسمت بالای جو زمین سرد می شود، هوای مرطوب تقطیر شده و به صورت باران در می آید.

به گفته مرکز هوا شناسی بی بی سی، «امسال وجود انبوهی از هوای گردابی و پیچنده در بالای جو زمین، باعث شد که هوا رطوبت بیش از حدی را بکشد، و این امر موجب تولید ابرهای بیشتر و بارش شدیدی تر شد. هر چند این عامل تاثیر خود را طی روزهای متوالی گذارد اما باران های اضافی آغاز فصل باعث سیل شدید شد.» (بی بی سی ۱۶ اگست ۲۰۱۰)

رودخانه سبند به طول قریب به ۳۲۰۰ کیلومتر یکی از طولانی ترین رودخانه های بزرگ جهان است. دره های اطراف این رودخانه جزو اولین نواحی است که بشر شیوه زندگی بدوی را رها کرد و به پرورش دام و محصول پرداخت. امروزه این نواحی محل زندگی بیش از ۱۰۰ میلیون نفر است که وابسته به آب آشامیدنی و آبیاری زمین ها از این رودخانه اند. کسانی که خود و اجدادشان در طول قرن ها در کنار این رودخانه زندگی کرده اند، با سیل های این رودخانه آشنایند اما سیل امسال بیسابقه بود.

کشوری غارت شده بر روی کره ای غارت شده: (تاثیرات گرمایش زمین)

شواهد معتبری دال بر این است که این سیل قدرتمند نتیجه تاثیرات گرم شدن کره زمین است. پروفیسور مارتین گیبلینگ از دانشگاه دال هاوسی (Dalhousie) از هالیفکس کانادا، که متخصص عملکرد رودخانه هاست و در این مناطق نیز کار کرده است، اعتقاد دارد، به احتمال قوی تغییرات آب و هوایی جو کره زمین، عامل تشدید باران های

موسمی است. او توضیح می دهد که، «باران های موسمی به دلایلی نسبت به درجه حرارت سطح اقیانوس هند حساس اند. در دوران های سرما، رطوبت کمتری از اقیانوس را به خود جلب می کنند و باران های موسمی ضعیف تراند، و جریان روخانه سند شدت کمتری می یابد.» (بی بی سی - دانش و محیط زیست، ۱۳ اگست ۲۰۱۰)

اما درجه گرمای اقیانوس هند در حال افزایش است. اشتفان رامشتورف (Stefan Rahmstorf) پروفیسور فیزیک اقیانوس در دانشگاه پست دام المان اعتقاد دارد که با گرمایش زمین بارش های افراطی متداول تر و شدیدتر خواهند شد. «در ازای هر درجه سانتیگراد افزایش گرمای زمین، درجه اشباع هوای مرطوب ۷ درصد بیشتر از نیاز معمولی برای بارش می شود. همراه با گرمایش زمین خطر خشکسالی نیز افزایش می یابد: حتی هنگامی که قطره های آب، نبارند، زمین تبخیر می شود و بخار آن به بالا می رود و باعث خشکی زمین می شود.»

او اخطار می دهد که اتفاقات مربوط به تغییرات جوی تا به حال، یعنی هنگامی که درجه گرمای زمین تنها ۰.۸ درجه سانتیگراد افزایش یافته است، تاثیرات خود را گذاشته اند. و «اگر بخواهیم با اقدامات ضعیفی که از جانب دولت ها (در کنفرانس مربوط به تغییرات جوی) در کپنهاگ در دسامبر سال گذشته اتخاذ شد جلو برویم، تا آخر قرن گرمایش زمین چیزی در حدود ۳ تا ۴ درجه سانتیگراد افزایش خواهد یافت. این مسأله و عواقب ناشی از آن خارج از کنترل و توانایی بسیاری از جوامع کنونی است که بتوانند خود را با آن وفق دهند و اگر اصلا هیچگونه اقدامی صورت نگیرد، گرمایش زمین تا آخر قرن ۵ تا ۷ درجه سانتیگراد افزایش خواهد یافت. به این واقعیت آگاه بودن و کماکان چنین مسیری را ادامه دادن، دیوانگی محض است.» (گاردین، ۱۶ اگست ۲۰۱۰)

اما در حالیکه گرمایش زمین ممکن است مسؤول بدترین سیل تاریخ پاکستان باشد، اما نمی توان آنرا تنها مسؤول این همه زجر و فاجعه انسانی دانست. جامعه انسانی دانست. جامعه باید از طریق اداره و کنترل رودخانه ها امکان جلوگیری از سیل های فاجعه بار را به وجود آورد. به طور مثال برخی کشورهای ثروتمند با ساختن کرانه ها و موانع مخصوص در نقاط شکننده، احتمال سرازیر شدن آب به خارج از بستر رودخانه و جاری شدن سیل را به حداقل رسانده اند. چنین راهکاری ممکن است که در مورد رودخانه سند کاربرد داشته باشد یا نداشته باشد؛ اما دولتمردان امروز پاکستان، درست مانند استعمارگران بریتانیایی قبل از استقلال پاکستان در سال ۱۹۴۷؛ هیچ تلاشی برای مهار سیل های تکراری و جلوگیری از این فاجایع را نکرده اند. این مناطق کاملاً فاقد هر گونه امکانات اولیه چون سدهای برای ممانعت از جاری شدن سیل هستند. هیچ گونه سیستمی برای پیشگیری وجود ندارد.

نیود سیستم مناسب فاضلاب و یا فقدان کامل فاضلاب در بیشتر مناطق عامل دیگری است که بر احتمال سیل می افزاید. هر بار بعد از یک باران شدید، آب در محلات مسکونی مردم، به خصوص در مناطق فقیرنشین، بالا می آید و تا دو ساعت به همان شکل می ماند. در این مواقع کشته شدن ده دوازده نفر امری عادی است. آب، روزها و حتا هفته های متوالی اغلب خیابان ها و کوچه ها را در بر می گیرد. و شرایط را برای جمع شدن پشه ها از جمله پشه های حامل مالاریا فراهم می کند. علاوه بر آن، بستر رودخانه سند با رسوبات جاری شده از هیمالیا پر شده است. و کار زیادی برای لایروبی و یا تقلیل این رسوبات انباشت شده، به خصوص در نقاط حساس، انجام نشده است، تا جریان آب بتواند مسیر همواری را در جهت مقصدش به سوی دریا طی کند.

مشکل مهم دیگری که هر روز بدتر از روز قبل می شود، نابودی جنگل هاست. ریشه درخت عامل مهمی در ممانعت از روفته شدن حاشیه های زمین های اطراف آب به درون رودخانه هاست. اما در نیم قرن اخیر با از بین بردن جنگلها، لایه ها و رسوبات بیشتری از زمین شسته شده و وارد رودخانه شده اند.

نابودی جنگل‌ها در قسمت شمال غرب کشور و کناره رودخانه سند، تجارت پرسودی برای باندهای قانونی و غیر قانونی است. در چند دهه گذشته این باندها هر ساله ملیاردها روپیه (واحد پول پاکستان) از راه فروش چوب به جیب زده اند. «یکی از قدرتمندترین و بی رحم ترین سازمان های پاکستان، مافیای چوب است... ارتباط این گروه ها با سیاستمداران محلی و کشوری سال هاست که مورد بحث رسانه هاست. اخطارهای دائمی در مورد مافیای چوب تقریباً همیشه با این نکته همراه است که از بین بردن جنگل‌ها باعث افزایش خطر سیل، زمین لرزه و فرسایش زمین می شود.» (گاردین. کامیلیا شمسی، ۵ اگست ۲۰۱۰)

غیر ممکن به نظر می رسد که که جنگل زدائی های شمال غرب و کناره رودخانه سند، بدون حمایت و یا موافقت ارتش پاکستان صورت گرفته باشد. نیروهای ارتش پاکستان، همواره در منطقه شمال غرب کشور تمرکز داشته اند. اما این تمرکز در نتیجه تجاوز امریکا به افغانستان و اشغال آن افزایش یافته است. ارتش پاکستان قوی ترین و بی رقیب ترین نهاد اقتصادی کشور و هسته اصلی طبقه حاکمه و همچنین قلب دولت می باشد.

طبقه حاکمه پاکستان و سلطه خارجی

در بحبوحه این فاجعه، وقتی مسئولین امور خواستند اقداماتی را تحت نام کنترل سیل انجام دهند، منافع طبقاتی شان باعث بدتر شدن مشکلات مردم شد. در بسیاری موارد، ارتشیان، زمینداران بزرگ و مقامات محلی و کشوری، یکی هستند و یا اینکه از یک خانواده اند، و در هر حالت، اشتراک منافع، آنان را با رشته های گوناگون به هم وصل می کند.

وقتی که خطر سیل شمال غرب کشور را که اخیراً به ایالت خیبر پختونخوا تغییر نام داده، تهدید کرد؛ هیچگونه هشدار خطری به مناطق دیگر داده نشد. در حالی که روزها و هفته ها طول کشید تا سیل شدید شود و از بستر رودخانه به بیرون لبریز کند. مسئولین امر با وجود داشتن فرجه زمانی زیاد، از آن برای اخطار و هشدار باش به مردم استفاده نکردند و یا دست به اقدامات پیشگیری نزدند. و بدتر از همه اینکه، زمینداران و ارتشیان با توجه به اینکه زمین های آن مناطق متعلق به چه کسی است و یا اینکه پایگاه های ارتش در کجا قرار دارند، در مورد اینکه کدام سد و یا مانع را بشکنند تا جلوی سیل گرفته شود، تصمیم گیری می کردند. (به روزنامه نیویورک تایمز، ۲۳ اگست ۲۰۱۰ رجوع کنید.)

یک رمان نویس جوان پاکستانی به نام علی ستهی شاهد بود که یک زمیندار بزرگ ایالت سند به همراه ارتش تصمیم گرفتند عمداً سوراخ بزرگی را در یکی از موانع در کرانه ای که به یک شاهراه می خورد ایجاد کنند تا سیل به مناطق مجاور بلوچستان رانده شود. به این ترتیب، آن منطقه به اندازه سه متر زیر آب رفت. به رمان نویس جوان اخطار داده شد که اگر می خواهد ای اس آی (سازمان امنیت و جاسوسی پاکستان) عصبانی نشود، این واقعه را افشاء نکند. بلوچستان را در معرض سیل قرار دادند تا کشتزارهای برنج زمینداران بزرگ که سیاستمداران ایالت سند هستند و پایگاه هوایی ارتش را که محل نگهداری جنگنده های اف-۱۶ است، نجات دهند. مردم محلی بر این باورند که این پایگاه محل نگهداری برخی از هواپیماهای بدون خلبان امریکائی (درون) است که مردم شدیداً از آن متنفرند. این هواپیماها بارها برای کشتار مردم غیر نظامی پاکستان و افغانستان به کار برده شده اند. همانگونه که علی ستهی در افشای این واقعه نوشت:

پاکستان، «محلی است که دهقانان در برنجی غرق می شوند که از آن آنها نیست، محلی است که روستاهای گلی و آجری غرق می شوند تا شهرهایی که تنها کمی بیشتر قابل اند نجات یابند و محلی است که روستاهای در حال مرگ

در کنار پایگاه هائی ایستاده اند که مسکن پیشرفته ترین موشک های جهانند.» او ادامه می دهد، کسی که ارتش و حاکمین پاکستان را کمک و حمایت می کند، «کسی به جز پشتیبانان مالی امریکائی آنها نیست.» (اینترنشنال هیرالد تریبون- ۲۷ اگست ۲۰۱۰)

نقش حکومت و اعتراضات مردم

حکومت در این فاجعه طبیعی همانند فجایع قبلی کاملاً بی مایه و ناکارآمد بود. در حالیکه ملیون ها نفر از خانه و روستای خود آواره شده بودند، رهبران پاکستان همچنان زده به این در و آن در می زدند تا از این فرصت برای گدائی و کمک گرفتن از کشورهای امپریالیستی ثروتمند استفاده کنند. این کمک ها عملاً کمکی به مردم نکرد جز موارد استثنائی که خبرنگاران و دوربین های آنها در صحنه بودند تا رنج مردم را گزارش کنند. اما دولت مردم را عملاً به حال خود رها کرده بود تا خودشان با این سیل سهمناک و عواقب آن دست و پنجه نرم کنند.

بی عملی و ناکارآمدی حکومت بر خشم و نارضایتی مردم افزود. برخی تحلیل گران اظهار دادند که دولت پاکستان می تواند با اعتراضات عمومی اجتماعی، شبیه آنچه بعد از گردباد سال ۱۹۷۱ اتفاق افتاد، روبرو شود. در آن زمان، «مقامات، در مقابل گرد باد هولناک و ویران گر بهولا، بسیار ناکارآمد و سست عمل کردند. با استفاده از خشم مردم، یک جنبش جدائی طلب در پاکستان شرقی (بنگلادش امروز) بلند شد و با موفقیت برای جدائی بنگلادش جنگید.... هر چند که این جدائی تنها نتیجه ویرانی های گردباد نبود، اما با توجه به سیل، زیان ها و خسارات و فشارهای ناشی از آن که ما هم اکنون در شبه قاره با آن روبروئیم، پاکستان به همان اندازه ۴۰ سال پیش شکننده و لرزان است.» (دلورحسین، گاردین ۱۵ اگست ۲۰۱۰)

آنچه که مسئولین دولت به قربانیان این سیل ویرانگر گفتند این است که صبر داشته باشند و منتظر باشند تا سطح آب پائین برود و آنگاه به خانه هایشان برگردند. اخبار بی شماری از خشم و اعتراضات گروهی مردم خشمگین به خاطر بی عملی حکومت گزارش شده است. به طور مثال:

«تعدادی از مردان و زنان تلاش کردند تا یک شاهراه ۵ خطی در اطراف شهر سوکور در ایالت سند را مسدود کنند. روستائیان با مشعل ها و چوب های شعله ور مانع از نزدیک شدن و عبور خودروها می شدند. یکی از معترضین گفت: ما خانه های خود را بدون هیچ چیز ترک کردیم. و حالا در اینجا هیچ چیز نداریم؛ نه لباسی، نه غذائی و فرزندمان در کنار جاده زندگی می کنند.» «دیشب، صدها روستائی در ایالت پنجاب که پرجمعیت ترین و زیان دیده ترین ایالت کشور است، با سوزاندن لاستیک ماشین به دادن شعارهای ضد دولتی از جمله «سرنگون باد حکومت» پرداختند. یکی از معترضین به نام حافظ شبیر از روستای کوت آو گفت که ما اینجا از گرسنگی در حال مرگیم. اما هیچ کسی برای کمک به ما خود را نشان نداده است.» (گاردین ۱۶ اگست ۲۰۱۰)

«در بازگشت به شمال غربی، دو شاهراه مسدود شده بودند. این بار ساکنین خشمگین بودند که در سومین روز اعتراض خود علیه قطع برق به سر می بردند.... با دود سیاهی که در نتیجه سوختن لاستیک های ماشین بلند شد یکی از اعتراض کنندگان با صدای بلند گفت، ما به مسئولین تلفن می زنیم ولی خط هایشان دائماً اشغال است.» یکی از ساکنین نوشهرا، فضل کریم که از بی عملی دولت به تنگ آمده بود گفت:

«من از مردم خواسته ام که جامه های خود را درآورند و اعتراض بی جامه (بی جامگان) (به نشانه بی چیزی) را به راه اندازند.» (بی بی سی، ۲۰ اگست ۲۰۱۰) یکی از قربانیان سیل به بی بی سی گفت، «وقتی برای تقاضای کمک با مسئولین دولت تماس برقرار کردیم؛ به ما گفتند که دولت در منطقه ما امکانات ندارد؛ نه هلی

کوپتر و نه کسانی که بتوانند کمک کنند.» یک وکیل پاکستانی مقیم شهر سیل زده نوشهرا این مسأله را به طور طنز آمیزی چنین بیان کرد.

«ما بمب داریم، اما هلی کوپتر و قایقی برای کمک به مردم و یا ماشین آلاتی که بتواند جاده ها را پاک کند و یا سریعاً پل های موقت برپا کند نداریم.» (بی بی سی، ۵ و ۹ اگست ۲۰۱۰)

آیا واقعا هیچگونه امکاناتی وجود نداشت؟

ارتش پاکستان هفتمین ارتش بزرگ دنیا از لحاظ تعداد است. سخنگوی ارتش پاکستان اتهار عباس گفت که ۶۰۰۰۰ نفر را برای عملیات های نجات اختصاص داده است. (بی بی سی ۲۰ اگست) حتی در اعلام این تعداد نسبتاً ناچیز ممکن است اغراق شده باشد. او همچنین گفت که ارتش پاکستان تنها ۴۵ هلی کوپتر در اختیار دارد. اما تمرکز عظیمی از هواپیما های امریکا و ناتو (به خصوص بریتانیایی) در فاصله کوتاهی در آنور مرزها در افغانستان موجود است که برخی از آنها به خصوص برای عملیات کمک های اضطراری به مردم غیر نظامی مفیدند. ژنرال عباس گفت که ارتش آمریکا ۱۵ هلی کوپتر را برای کمک ارسال کرده است. در ۳۰ اگست، یک ماه بعد از اینکه سیل شروع شده بود، وب سایت دپارتمان دفاع امریکا اعلام کرد که این تعداد را به ۱۹ تا افزایش می دهد.

مسأله واقعی کمبود منابع و امکانات نیست بلکه مسأله اینجاست که منافع آنهایی که این منابع و امکانات را کنترل می کنند (دولت مرتجع پاکستان و امپریالیست ها) در یک تضاد آشفتنی ناپذیر با منافع توده های مردم همه جا قرار دارد. امکاناتی که در این منطقه انباشت شده، از هزاران مایل آنطرف اقیانوس ها به اینجا آمده است: اما نه برای نجات جان مردم بلکه برای بمبارانشان.

اما وقتی که «کمکی» هم می رسد، نتیجه چیست؟

در مواقعی هم که برخی کمک های اضطراری توزیع می شود، به طور غیر انسانی از هوا برای مردم پرتاب می شود. و یا اینکه معمولاً در خارج از خانه یکی از سیاستمداران توسط مباشرین وی یا پلیس در میان مردم توزیع می شود که وابسته به میل مبارک است که چه کسانی از آن کمک ها بهره مند شوند و این صحنه ها گاه مردم را به حداکثر خشمگین می کند. یک قربانی دیگر بنام کریم خان گفت که، «سه روز است که شبانه روز در اینجا انتظار کشیده ام اما حتی یک دانه گندم هم دریافت نکرده ام. آنها کمک ها را فقط در میان هواداران (رای دهندگان خود) تقسیم می کنند.» (بی بی سی، ۵ اگست ۲۰۱۰)

به طور کلی، «کمک خارجی» ماهیت خاصی دارد که اگر هم به مردم زیان هائی مثل از بین بردن منابع درآمدشان نرساند، کمک بسیار ناچیزی است. هدف «کمکهای» امپریالیستی عمدتاً افزایش نفوذ و تقویت دلالتان محلی شان در کشور فاجعه دیده است و نه کمک به مردم. امریکا میلیاردها دلار به ارتش پاکستان کمک می کند. در حالیکه در حال حاضر میلیون ها قربانی سیل در پاکستان با مرگ دست به گریبان اند. آن ها و بقیه می توانند قضاوت کنند که حاکمین این جهان برای نجات جان مردم چه کار کرده اند.